

แนวทางการแก้ไขปัญหาการบุกรุกของช้างป่าใน
เขตตำบลท่าตะเกียบอำเภอท่าตะเกียบ จังหวัดฉะเชิงเทรา
Guidelines for Solving the Encroachment Problems of
Wild Elephants in Tha Takiap Subdistrict, Tha Takiab
District, Chachoengsao Province

ทวี สารุชาติ¹ และ ชัยนันท์ธรรณ ขาวงาม²

Thavee Sathuchat and Chainanthorn Khawngarm

บทคัดย่อ

การศึกษาค้นคว้าครั้งนี้มีวัตถุประสงค์ การศึกษาค้นคว้าครั้งนี้มีวัตถุประสงค์ (1) เพื่อศึกษา
ปัญหาหรือผลกระทบจากการบุกรุกของช้างป่า (2) เพื่อศึกษาข้อเสนอแนะ
ทางการแก้ไขปัญหาการบุกรุกของช้างป่า และ (3) เพื่อศึกษาความคาดหวังการ
สนับสนุนจากหน่วยงานต่างๆ ในการแก้ไขปัญหาการบุกรุกของช้างป่าในเขตตำบลท่า
ตะเกียบ อำเภอท่าตะเกียบ จังหวัดฉะเชิงเทรา ประชากรคือ เกษตรกรในพื้นที่ตำบล
ท่าตะเกียบ อำเภอท่าตะเกียบ จังหวัดฉะเชิงเทรา ที่ได้รับผลกระทบจากการที่ช้างป่า
เข้ามาบุกรุกทำลายในปี พ.ศ. 2562-2564 จำนวน 30 ครัวเรือน และผู้นำชุมชน 5

¹ นักศึกษาหลักสูตรรัฐประศาสนศาสตรมหาบัณฑิต วิทยาลัยนครราชสีมา

² ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร., อาจารย์ประจำสาขารัฐประศาสนศาสตร์ วิทยาลัยนครราชสีมา

คน เครื่องมือการวิจัยใช้แบบสัมภาษณ์เชิงลึก (In-Depth Interview) และวิเคราะห์ข้อมูลโดยวิธีวิเคราะห์เนื้อหา (Content Analysis)

ผลการศึกษาพบว่า

1. ปัญหาหรือผลกระทบจากการบุกรุกของช้างป่า ได้แก่ ผลกระทบต่อชีวิตและทางด้านจิตใจของประชาชน ผลกระทบต่อการประกอบอาชีพของประชาชน โดยเฉพาะอาชีพเกษตรกรรม ทำให้พืชผลทางการเกษตรเสียหาย ผลกระทบทางสังคม ทางความคิด ทำให้เกิดความขัดแย้งกันระหว่างคนที่มีความคิดเชิงอนุรักษ์กับคนที่มีความคิดนำช้างกลับเข้าสู่ป่า และผลกระทบทางด้านการใช้งบประมาณทรัพยากรในการป้องกันและแก้ไขปัญหา ทำให้ต้องใช้ทรัพยากรต่างๆ เพื่อดำเนินการป้องกันการบุกรุก ทำลายของช้างป่า

2. ข้อเสนอแนะแนวทางการแก้ไขปัญหาการบุกรุกของช้างป่า ดังนี้ สร้างสิ่งกีดขวางเพื่อป้องกันการบุกรุกของช้างป่า จัดจ้างบุคลากรเพื่อเฝ้าระวังการบุกรุกและผลักดันช้างป่า สร้างแหล่งอาหารช้างป่าให้อุดมสมบูรณ์ ทำแนวเขตพื้นที่ป่าอนุรักษ์ให้ชัดเจนและออกมาตรการป้องกันประชาชนบุกรุก ส่งเสริมการปลูกพืชที่ช้างไม่กินเป็นอาหาร การใช้มาตรการอื่น ๆ ในการป้องกันการบุกรุกทำลายของช้างป่า

3. ความคาดหวังการสนับสนุนจากหน่วยงานต่างๆในการแก้ไขปัญหาการบุกรุกของช้างป่า ภาครัฐควรจ่ายค่าชดเชยและค่าเสียหายในอัตราเท่ากับที่ได้รับความเสียหาย ภาครัฐควรจัดจ้างบุคลากรเพื่อเฝ้าระวังการบุกรุกและผลักดันช้างป่า ภาครัฐและหน่วยงานที่เกี่ยวข้องควรทำงานร่วมกับประชาชนให้มากยิ่งขึ้น

คำสำคัญ: แนวทางการแก้ไขปัญหา, การบุกรุกของช้างป่า

Abstract

The research purposes were (1) to study the problems or impact from the encroachment of wild elephants; (2) to study the guidelines for solving the encroachment problems of wild elephants; and (3) to study the expectation of support from various agencies in solving the encroachment problems of wild elephants in Tha Takiap Subdistrict, Tha Takiab District, Chachoengsao Province. The population was the farmers in the area of Tha Takiap Subdistrict, Tha Takiab District Chachoengsao Province, which was affected by the encroachment of wild elephants in 2019-2021, totaling 30 households and 5 community leaders. The research instrument was the in-depth interview; and the data analyzed by the Content Analysis method.

The research findings were:

1. The problems or impact from the encroachment of wild elephants were the impact on people's lives and psychology; the impact on people's occupations, especially agricultural career because the agricultural crops were damaged; the social and intellectual impacts because making the conflict between people who have conservation ideas versus those who have ideas about bringing elephants back into the wild; and the impact on the use of budgets, resources to prevent

and solve problems, causing various resources to be used to prevent encroachment and destruction of wild elephants.

2. The guidelines for solving the encroachment problems of wild elephants were : build barriers to prevent encroachment by wild elephants; hiring personnel to monitor encroachment and pushing out wild elephants; create an abundant food source for wild elephants; make the boundaries of protected forest areas clear and issue measures to prevent people from encroaching on them; promote the cultivation of crops that elephants do not eat; and the use of other measures to prevent the encroachment and destruction of wild elephants.

3. The expectation of support from various agencies in solving the encroachment problems of wild elephants were the government should pay compensation and damages at the same rate as the damages received; the government should hire personnel to monitor encroachment and pushing out wild elephants; and the government and related agencies should work together more with the people.

Keywords: Guidelines for Solution, Encroachment of Wild Elephants

ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

สถานการณ์ความขัดแย้ง และพื้นที่ปัญหาความขัดแย้งระหว่างคนกับช้างป่าในประเทศไทย มีการขยายตัวเพิ่มขึ้นอย่างรวดเร็ว โดยในปี พ.ศ. 2560 ประเทศไทย

มีพื้นที่ปัญหาความขัดแย้งระหว่างคนกับช้างป่ารวม 41 พื้นที่อนุรักษ์ คิดเป็นร้อยละ 59 ของพื้นที่ ปรากฏช้างป่าในประเทศไทย (พื้นที่อนุรักษ์ที่พบช้างป่ารวม 69 พื้นที่) ขณะเดียวกันประเทศแถบเอเชีย ใน 13 ประเทศที่มีช้างป่า ก็ประสบปัญหานี้ เช่นเดียวกันและถือเป็นปัญหาสำคัญในระดับภูมิภาค ดังนั้น ปัญหาความขัดแย้งระหว่างคนกับช้างป่าจึงเป็นปัญหาที่มีความสำคัญระดับสากลและต้องการความรู้ และแนวทางการแก้ไขปัญหาอย่างเท่าทันและเร่งด่วน ความขัดแย้งระหว่างคนกับช้างป่า หมายถึง ปัญหาการสูญเสียทรัพยากรหรือชีวิตจากปฏิสัมพันธ์ระหว่างคนกับช้างป่า สาเหตุของความขัดแย้งเชื่อว่ามาจากพื้นที่หากินที่เหมาะสมของช้างป่าลดน้อยลง บวกกับขอบป่าถูกล้อมไปด้วยพื้นที่เกษตรกรรมของพืชเชิงเดี่ยวเช่น ข้าวโพด มันสำปะหลังหรืออ้อย ทำให้ช้างป่าบางตัวเลือกที่จะออกมาหากินในพื้นที่เกษตรกรรมและพื้นที่ชุมชนรอบ ๆ ป่าแทน และส่งผลให้เกิดความเสียหายทั้งพืชพรรณ ทรัพย์สินมีค่า ในหลายเหตุการณ์ก็มีทั้งคนบาดเจ็บและเสียชีวิตด้วยเช่นกัน (พิเชฐ นุ่นโต และคณะ, 2561)

กลุ่มป่าตะวันออกหรืออีกชื่อหนึ่งว่า “ป่ารอยต่อ 5 จังหวัด” เป็นหนึ่งในกลุ่มป่าที่มีความสำคัญต่อระบบนิเวศและเป็นแหล่งอาศัยที่สำคัญของสัตว์ป่าที่สำคัญหลายชนิด ในพื้นที่บริเวณนี้ได้มีการประกาศเป็นพื้นที่คุ้มครองเป็นเขตรักษาพันธุ์สัตว์ป่าและอุทยานแห่งชาติ โดยมีพื้นที่รวมกันทั้งสิ้นประมาณ 2,500 ตารางกิโลเมตร คิดเป็นประมาณร้อยละ 1.3 ของพื้นที่ป่าทั้งหมดที่เหลืออยู่ในประเทศไทยโดย เป็นกลุ่มป่าที่เป็นแหล่งต้นน้ำลำธารที่สำคัญของภาคตะวันออก ซึ่งภายใต้บริบทการพัฒนาของพื้นที่ภาคตะวันออก ในพื้นที่ก็มีแนวทางการอนุรักษ์ที่มีความต่อเนื่องและเป็นรูปธรรม ทำให้เกิดมีความหลากหลายของถิ่นที่อยู่อาศัยของสิ่งมีชีวิตหลากหลาย

รูปแบบในพื้นที่ทั้งพืชที่มีความอุดมสมบูรณ์และสัตว์ป่าที่มีอยู่อย่างหนาแน่น โดยเฉพาะ “ช้างป่า” ซึ่งกล่าวได้ว่าเป็นกลุ่มประชากรช้างป่าที่มีอัตราการเพิ่มสูงที่สุดในประเทศไทย ทั้งนี้เนื่องจากสภาพของพื้นที่ที่เหมาะสมในการเป็นแหล่งที่อยู่อาศัย อันเป็นผลมาจากพัฒนาพื้นที่การเกษตรที่ปล่อยทิ้งภายหลังการอพยพคนออกจากป่าจากนโยบายในอดีต กลายเป็นทุ่งหญ้าที่เป็นแหล่งอาหารที่สำคัญของช้างป่า นอกจากนี้สภาพพื้นที่ยังปราศจากสัตว์ผู้ล่าในธรรมชาติ เช่น เสือโคร่ง รวมไปถึงการป้องกันและปราบปรามการล่าสัตว์ของเจ้าหน้าที่ทุกฝ่ายทำให้ช้างป่ามีอัตราการเพิ่มขึ้น

ประเทศไทยมีประชากรช้างป่า ประมาณ 3,000–3,500 ตัว พบการกระจายในพื้นที่ป่าอนุรักษ์ 68 แห่ง คิดเป็นร้อยละ 30 ของพื้นที่ป่าอนุรักษ์ในประเทศไทย และประชากรช้างป่ามีแนวโน้มมากขึ้น โดยพื้นที่อนุรักษ์ ที่มีช้างป่าที่สำคัญ จำนวน 7 กลุ่มป่า ได้แก่กลุ่มป่าตะวันตก กลุ่มป่าแก่งกระจาน กลุ่มป่าดงพญาเย็น-เขาใหญ่ กลุ่มป่าภูเขียว น้ำหนาว กลุ่มป่าตะวันออก กลุ่มป่าคลองแสง เขาสกกและกลุ่มป่าภาคเหนือ (กรมอุทยานแห่งชาติสัตว์ป่า และพันธุ์พืช, 2561) ซึ่งกรมอุทยานแห่งชาติสัตว์ป่าและพันธุ์พืช ได้รายงานสถานการณ์ความขัดแย้งระหว่างคนกับช้างป่าเกิดขึ้นในพื้นที่อนุรักษ์อย่างน้อย 20 แห่ง และมีแนวโน้มว่าจะขยายตัวและมีความรุนแรงขึ้นในอนาคต เช่น เส้นทางสายธนะรัชต์ (ปราจีนบุรี-ปากช่อง) เป็นเส้นทางตัดผ่านพื้นที่ป่าใจกลางอุทยานแห่งชาติเขาใหญ่ หรืออุบัติเหตุบนถนนสาย 3259 ในเขตรักษาพันธุ์สัตว์ป่าเขาอ่างฤๅไน เกิดความเสียหายต่อทรัพย์สินและประชาชนจากการที่ช้างป่าออกมาหากินตามแนวถนน

อีกทั้งสภาพภูมิประเทศและระบบนิเวศที่เปลี่ยนแปลงไปไม่เหมาะสมต่อการอยู่อาศัยของช้างป่า ทำให้ช้างป่าต้องออกมาหากินในพื้นที่ทางการเกษตรของประชาชน นอกจากสร้างความเสียหายต่อทรัพย์สิน ชีวิตและพืชผลทางการเกษตรของประชาชนแล้ว ยังส่งผลเสียต่อช้างป่าด้วย เช่น ช้างป่าถูกคุกคามจากสารเคมี สารเคมีจากยาฆ่าแมลงตกค้าง

ข้อมูลจากการสำรวจประชากรและโครงสร้างอายุของช้างป่า ในกลุ่มป่าตะวันออก “ป่ารอยต่อ 5 จังหวัด” คาดว่ามีประชากรช้างป่าจำนวนทั้งสิ้นราว 364 ตัว และแบ่งออกเป็น 10 ผุ้งใหญ่ ขนาดประชากรในผุ้งมากกว่า 20 ตัวขึ้นไป นอกจากนี้พื้นที่ป่าที่ถูกรุกล้ำกลายเป็นพื้นที่เกษตรกรรม ส่งผลให้สภาพถิ่นที่อยู่อาศัยตามธรรมชาติของช้างป่าลดลงเรื่อย ๆ ทำให้ช้างป่าต้องออกมาหากินในพื้นที่เกษตรกรรมและบริเวณแหล่งน้ำของประชาชน จึงส่งผลให้เกิดความขัดแย้งระหว่างคนกับช้างป่า เช่น ช้างป่าเข้ามาทำลายพืชผลทางการเกษตร ทำร้ายประชาชน ส่งผลให้เกิดการขับไล่ช้างป่าและส่งผลให้มีความเสียหายทั้งชีวิตและทรัพย์สิน เป็นต้น (กรมอุทยานแห่งชาติ สัตว์ป่าและพันธุ์พืช, 2561)

แนวโน้มสถานการณ์ช้างป่าพื้นที่อำเภอท่าตะเกียบ จังหวัดฉะเชิงเทรา นั้น เขตรักษาพันธุ์สัตว์ป่าเขาอ่างฤๅไน นับเป็นแหล่งที่ค้นพบลูกหลานช้างลักษณะดี สวยงามแข็งแรง และที่สำคัญการที่ค้นพบช้างเผือกเมื่อปี 2519 จึงยืนยันได้ว่าป่าแห่งนี้ เป็นแหล่งรวมพันธุ์กรรมช้างที่สำคัญของประเทศไทย แต่ช้างในป่าผืนนี้ยังคงมีปัญหาในเรื่องขาดแคลนแหล่งอาหาร จึงต้องออกมาหากินนอกป่าซึ่งก็คือพืชผลทางการเกษตรของชาวบ้าน ทำให้มีความขัดแย้งกันอยู่ตลอด ในอดีตผืนป่าแห่งนี้ เป็นแหล่งเลี้ยงช้างตามธรรมชาติมาตั้งแต่สมัยอยุธยา เมื่อเสร็จศึกจะต้องปล่อยให้ช้างหา

กินเองตามธรรมชาติ ถึงเวลาใช้งานจึงค่อยกวาดต้อนกลับเข้าเพนียด ซึ่งผืนป่า
ตะวันออกเหมาะสมที่สุดและถูกเลือกเป็นแหล่งปล่อยช้างให้เข้าไปอยู่อาศัยและหา
กินเองตามธรรมชาติ เนื่องจากมีป่าที่ราบ ทั้งยังมีเทือกเขาเส้นกำแพงและเทือกเขา
จันทบุรี (เทือกเขาจันทบูรณ) และนาน ๆ จะถูกรุกรานจากประเทศเพื่อนบ้าน โดย
นักวิชาการที่ทำการศึกษารื่องช้างในประเทศไทย เชื่อว่าภายหลังการเสียกรุงศรี
อยุธยาครั้งที่ 2 ในเดือนเมษายน พ.ศ. 2310 ช้างต้นที่เป็นทั้งช้างศึกและช้างเผือกใน
พระราชวัง น่าจะอพยพหนีมาอยู่ยังเขาอ่างฤๅไน ซึ่งยังคงมีหลักฐานยืนยันและในอดีต
ที่เขตรักษาพันธุ์สัตว์ป่าเขาอ่างฤๅไน จังหวัดฉะเชิงเทรา เจ้าหน้าที่ของอุทยาน
สามารถบันทึกภาพช้างป่าตัวผู้ตัวหนึ่ง ที่มีลักษณะตรงตามลักษณะของช้างศึก ให้ชื่อ
ช้างตัวนี้ว่า "รดถิง" และยังพบช้างป่าอีกตัวหนึ่งที่มีลักษณะตรงตามลักษณะช้างศึก
อีกเช่นกัน อีกทั้งยังเป็นสถานที่พบช้างเผือกในรัชกาลที่ 9 อีกด้วย ทั้งนี้ ช้างเผือกเป็น
ลักษณะเฉพาะทางพันธุกรรม จึงมีการถ่ายทอดกันทางพันธุกรรมจากพ่อ-แม่สู่ลูกได้
ในบรรดาช้างสำคัญทั้ง 107 ช้างของราชอาณาจักรไทยนั้น มีอยู่คู่หนึ่ง พบว่า เป็นแม่
ลูกกัน คือ ช้างสำคัญในแผ่นดินสมเด็จพระมหาจักรพรรดิ (พ.ศ. 2091-2111) ทรงได้
ช้างสำคัญแม่ลูกจากตำบลปามหาโพธิ์ ดังนั้นป่าตะวันออก โดยเฉพาะอย่างยิ่งเขต
รักษาพันธุ์สัตว์ป่าเขาอ่างฤๅไน จึงยังคงมีหน่วยพันธุกรรมของช้างสำคัญ ที่เป็นเครือ
ญาติกับ "พังแต่น" หรือ พระศรีเศวตรศุภลักษณ์ฯ ซึ่งเป็นช้างที่ประสูติเกิดถูก
กระสุนปืนแล้วได้รับการรักษาพยาบาล ต่อมาพบว่าเป็นช้างสำคัญในรัชกาลที่ 9 และ
โปรดเกล้าฯ ให้มีพระราชพิธีสมโภชพระราชทานนามและขึ้นระวางในวันที่ 7
พฤษภาคม พ.ศ. 2519

จากเหตุผลและความสำคัญข้างต้น ผู้ศึกษาในฐานะผู้บริหารท้องถิ่น จึงสนใจศึกษาแนวทางการแก้ไขปัญหการบุกรุกของช้างป่าในเขตตำบลท่าตะเียบ อำเภอท่าตะเียบ จังหวัดฉะเชิงเทรา ผลที่ได้จากการศึกษาในครั้งนี้จะเป็นแนวทางในการลดปัญหการบุกรุกทำลายของช้างป่าในเขตตำบลท่าตะเียบ อำเภอท่าตะเียบ จังหวัดฉะเชิงเทรา ต่อไป

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาปัญหาหรือผลกระทบจากการบุกรุกของช้างป่าในเขตตำบลท่าตะเียบ อำเภอท่าตะเียบ จังหวัดฉะเชิงเทรา
2. เพื่อศึกษาข้อเสนอแนะแนวทางการแก้ไขปัญหการบุกรุกของช้างป่าในเขตตำบลท่าตะเียบ อำเภอท่าตะเียบ จังหวัดฉะเชิงเทรา
3. เพื่อศึกษาความคาดหวังการสนับสนุนจากหน่วยงานต่าง ๆ ในการแก้ปัญหการบุกรุกของช้างป่าในเขตตำบลท่าตะเียบ อำเภอท่าตะเียบ จังหวัดฉะเชิงเทรา

วิธีดำเนินการวิจัย

การศึกษานี้เป็นการวิจัยเชิงสำรวจ ประชากรที่ศึกษา คือ เกษตรกรในพื้นที่ตำบลท่าตะเียบ อำเภอท่าตะเียบ จังหวัดฉะเชิงเทรา ที่ได้รับผลกระทบจากการที่ช้างป่าเข้ามาบุกรุกทำลายในปี พ.ศ. 2562-2564 จำนวน 30 ครั้วเรือน และผู้นำชุมชน 5 คน

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย คือ แบบสัมภาษณ์ (In-Depth Interview) ซึ่งผ่านการตรวจสอบความเที่ยงตรงจากผู้เชี่ยวชาญ 3 ท่าน

การเก็บรวบรวมข้อมูล ดำเนินการ ระหว่างวันที่ 1 ตุลาคม ถึง วันที่ 30 ธันวาคม 2565

การวิเคราะห์ข้อมูล วิเคราะห์ข้อมูลโดยวิธีวิเคราะห์เนื้อหา (Content Analysis)

แนวคิดและทฤษฎี

สถานการณ์ความขัดแย้งระหว่างคนกับช้างป่า

กรมอุทยานแห่งชาติสัตว์ป่า และพันธุ์พืช (2561) ได้อธิบายสถานการณ์ช้างป่าและความขัดแย้ง ระหว่างคนกับช้างป่าในประเทศไทย สรุปสาระสำคัญได้ดังนี้

ประเทศไทยมีประชากรช้างป่า ประมาณ 3,000–3,500 ตัว พบการกระจายในพื้นที่ป่าอนุรักษ์ 68 แห่ง คิดเป็นร้อยละ 30 ของพื้นที่ป่าอนุรักษ์ในประเทศไทย และประชากรช้างป่ามีแนวโน้มมากขึ้น โดยพื้นที่อนุรักษ์ ที่มีช้างป่าที่สำคัญ จำนวน 7 กลุ่มป่า ได้แก่กลุ่มป่าตะวันตก กลุ่มป่าแก่งกระจาน กลุ่มป่าดงพญาเย็น-เขาใหญ่ กลุ่มป่าภูเขียวน้ำหนาว กลุ่มป่าตะวันออก กลุ่มป่าคลองแสงเขาสกกและกลุ่มป่าภาคเหนือ (กรมอุทยานแห่งชาติสัตว์ป่าและพันธุ์พืช, 2561) ซึ่งกรมอุทยานแห่งชาติสัตว์ป่าและพันธุ์พืช ได้รายงานสถานการณ์ความขัดแย้งระหว่างคนกับช้างป่าเกิดขึ้นในพื้นที่อนุรักษ์อย่างน้อย 20 แห่ง และมีแนวโน้มว่าจะขยายตัวและมีความรุนแรงขึ้นในอนาคต เช่น เส้นทางสายธรรพ์ (ปราจีนบุรี-ปากช่อง) เป็นเส้นทางตัดผ่านพื้นที่ป่าใจกลางอุทยานแห่งชาติเขาใหญ่ หรืออุบัติเหตุบนถนนสาย 3259 ในเขตรักษา

พันธุ์สัตว์ป่าเขาอ่างฤๅไน เกิดความเสียหายต่อทรัพยากรสัตว์ป่าและประชาชนจากการที่ช้างป่าออกมาหากินตามแนวถนน

อีกทั้งสภาพภูมิประเทศและระบบนิเวศที่เปลี่ยนแปลงไปไม่เหมาะสมต่อการอยู่อาศัยของช้างป่า ทำให้ช้างป่าต้องออกมาหากินในพื้นที่ทางการเกษตรของประชาชน นอกจากสร้างความเสียหายต่อทรัพยากรสัตว์ป่าและพืชผลทางการเกษตรของประชาชนแล้ว ยังส่งผลเสียต่อช้างป่าด้วย เช่น ช้างป่าถูกคุกคามจากสารเคมี สารเคมีจากยาฆ่าแมลงตกค้าง

แผนการจัดการช้างป่า พ.ศ. 2561–2581

จากสถานการณ์ความขัดแย้งระหว่างคนกับช้างป่าที่เกิดขึ้นในพื้นที่อนุรักษ์และพื้นที่ทางการเกษตรของประชาชนอยู่บ่อยครั้ง กรมอุทยานแห่งชาติ สัตว์ป่าและพันธุ์พืช (2561) ได้จัดทำร่างแผนการจัดการช้างป่า พ.ศ. 2561–2581 (20 ปี) (ฉบับแก้ไข) พ.ศ. 2561 โดยกำหนดเป็น 6 ยุทธศาสตร์ เพื่อแก้ไขปัญหาช้างป่าที่เกิดขึ้นและมีเป้าหมายให้ประชากรช้างป่ามีปริมาณที่สมดุล จัดปัญหาระหว่างคนกับช้างป่า คุ่มครองป้องกัน การกระทำผิดกฎหมายเกี่ยวกับช้างป่า เกิดการอนุรักษ์และจัดการช้างป่าอย่างมีส่วนร่วมและยั่งยืน รวมถึงเป็นต้นแบบการจัดการช้างป่าในภูมิภาคเอเชีย สรุปลงสาระสำคัญดังนี้

ยุทธศาสตร์ที่ 1 การจัดการและแก้ไขปัญหาในระดับผืนป่า

ดำเนินการสำรวจ จัดทำฐานข้อมูล เพื่อดำรงความหลากหลายทางพันธุกรรม การจัดการและถ่ายทอดองค์ความรู้ด้านช้างป่า พัฒนาแนวเชื่อมต่อถิ่นที่อยู่อาศัยของช้างป่า พัฒนาศักยภาพถิ่นที่อยู่อาศัย รวมถึงการแก้ไขปัญหาพื้นที่เสี่ยงต่อการได้รับผลกระทบจากช้างป่า

ยุทธศาสตร์ที่ 2 การป้องกันและการควบคุมความเสียหาย

การเพิ่มประสิทธิภาพการเฝ้าระวังป้องกัน ด้วยการสร้างแนวตรวจการณ์ข้างป่าในพื้นที่วิกฤต เพิ่มประสิทธิภาพการคุ้มครองพื้นที่และลดภัยคุกคามของช้างป่า จัดจ้างพนักงานเฝ้าระวังและผลักดันช้างป่า สร้าง ปรับปรุงสิ่งกีดขวางเพื่อป้องกันช้างป่าออกนอกพื้นที่ ส่งเสริมชุมชนในพื้นที่เสี่ยงสร้างแนวป้องกันช้างป่า ตลอดจนการประเมินชุมชนที่เสี่ยงต่อการได้รับผลกระทบจากช้างป่า

ยุทธศาสตร์ที่ 3 การใช้มาตรการด้านการเงิน

การจ่ายค่าชดเชยความเสียหาย ด้วยการส่งเสริมการทาประกันทรัพย์สิน และพิจารณาชดเชย ความเสียหายที่เป็นธรรม

ยุทธศาสตร์ที่ 4 การพัฒนาระเบียง กฎหมาย และข้อบังคับ ด้วยการแก้ไขกฎหมายให้เอื้อต่อการบริหารจัดการช้างป่า

ยุทธศาสตร์ที่ 5 การส่งเสริมอาชีพและความเป็นอยู่ของชุมชน

เสริมสร้างการมีส่วนร่วมในการแก้ไขปัญหาช้างป่า ด้วยการศึกษาคำนวณเหมาะสมของปริมาณ และพฤติกรรมของนักท่องเที่ยว การพัฒนาแหล่งเรียนรู้ด้านการอนุรักษ์ช้างป่า ออกมาตรการและทบทวนควบคุมปริมาณ และพฤติกรรมนักท่องเที่ยว การศึกษาและส่งเสริมรูปแบบการเกษตรที่เหมาะสม และการสร้างความเข้าใจกับประชาชน

ยุทธศาสตร์ที่ 6 การประยุกต์ใช้เทคนิคและนวัตกรรมป้องกันช้างป่า

ศูนย์บริหารช้างป่า (ดูราย บาดเจ็บ ป่วย ชรา) ด้วยการบริหารจัดการตัวช้าง และพื้นที่รองรับช้างป่า การสำรวจและประเมินพื้นที่รองรับช้างป่าที่มีปัญหา

การศึกษาเทคนิคการใช้ฮอริโมนในการควบคุมประชากรช้างป่า และการเคลื่อนย้าย
ช้างป่าไปยังพื้นที่ที่มีศักยภาพในการรองรับแหล่งใหม่

แผนการจัดการช้างป่าในพื้นที่ป่ารอยต่อ 5 จังหวัด ปิงบประมาณ พ.ศ. 2561-2570

กรมอุทยานแห่งชาติ สัตว์ป่า และพันธุ์พืช (2561) จัดทำแผนการจัดการช้าง
ป่า ในพื้นที่ป่ารอยต่อ 5 จังหวัด ปิงบประมาณ พ.ศ. 2561-2570 สรุปสาระสำคัญ
ดังนี้

พื้นที่ป่ารอยต่อ 5 จังหวัด เป็นผืนป่าขนาดใหญ่ในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ
พื้นที่ 5 จังหวัดฉะเชิงเทรา จังหวัดจันทบุรี จังหวัดระยอง จังหวัดชลบุรี และจังหวัด
สระแก้ว โดยมีพื้นที่รวมประมาณ 1,363,323.05 ไร่ หรือประมาณ 2,181.32 ตาราง
กิโลเมตร ซึ่งประกอบด้วยเขตรักษาพันธุ์สัตว์ป่าเขาอ่างฤๅไน เขตรักษาพันธุ์สัตว์ป่า
เขาสอยดาว อุทยานแห่งชาติเขาสิบห้าชั้น อุทยานแห่งชาติเขาคิฌฌุฌ และอุทยาน
แห่งชาติเขาชะเมาเขาวง

จากปัญหาดังกล่าวที่ผ่านมา กรมอุทยานแห่งชาติ สัตว์ป่า และพันธุ์พืช ได้มี
แนวทางแก้ไขปัญหาลังในระยยะสั้น ระยยะกลาง และระยยะยาว เช่น การแก้ปัญหาลัง
เฉพาะหน้าตามสถานการณ์ ด้วยการสร้างและ ปรับปรุงแหล่งน้ำ แหล่งอาหาร แหล่ง
ดินโป่ง ปรับปรุงคูกันช้าง จัดชุดเคลื่อนที่เร็ว เป็นต้น ตลอดจนการวางกรอบ แนวคิด
ในการจัดการแก้ไขปัญหาลังในพื้นที่ป่ารอยต่อ 5 จังหวัด ดังนี้

1. การฟื้นฟูสภาพถิ่นที่อยู่อาศัยของช้างป่าในพื้นที่อนุรักษ์ ปรับปรุงแหล่งน้ำ
แหล่งอาหาร โป่งเทียม และการจัดการในด้านอื่นๆ โดยใช้ระบบสารสนเทศทาง
ภูมิศาสตร์เพื่อบูดาแหน่งที่จะดำเนินการให้มีความเหมาะสมตามหลักวิชาการ

2. การป้องกันช้างป่าออกนอกพื้นที่อนุรักษ์ เช่น การสร้างรั้วไฟฟ้า ขุดคูกันช้าง พร้อมทั้งมีการบำรุงซ่อมแซมในส่วนที่ชำรุดหรือเสียหาย
3. การไล่ต้อนหรือเคลื่อนย้ายช้างป่าที่ออกนอกพื้นที่ ให้กลับเข้าสู่พื้นที่ป่าอนุรักษ์

สรุปผลการวิจัย

1. ปัญหาหรือผลกระทบจากการบุกรุกของช้างป่า ได้แก่ ผลกระทบต่อชีวิตและทางด้านจิตใจของประชาชน ผลกระทบต่อการประกอบอาชีพของประชาชน โดยเฉพาะอาชีพเกษตรกรรม ทำให้พืชผลทางการเกษตรเสียหาย ผลกระทบทางสังคม ทางความคิด ทำให้เกิดความขัดแย้งกันระหว่างคนที่มีความคิดเชิงอนุรักษ์กับคนที่มีความคิดนำช้างกลับเข้าสู่ป่า และผลกระทบทางด้านการใช้งบประมาณทรัพยากรในการป้องกันและแก้ไขปัญหา ทำให้ต้องใช้ทรัพยากรต่าง ๆ เพื่อดำเนินการป้องกันการบุกรุก ทำลายของช้างป่า

2. ข้อเสนอแนะแนวทางการแก้ไขปัญหาการบุกรุกของช้างป่า ดังนี้ สร้างสิ่งกีดขวางเพื่อป้องกันการบุกรุกของช้างป่า จัดจ้างบุคลากรเพื่อเฝ้าระวังการบุกรุกและผลักดันช้างป่า สร้างแหล่งอาหารช้างป่าให้อุดมสมบูรณ์ ทำแนวเขตพื้นที่ป่าอนุรักษ์ให้ชัดเจนและออกมาตรการป้องกันประชาชนบุกรุก ส่งเสริมการปลูกพืชที่ช้างไม่กินเป็นอาหาร การใช้มาตรการอื่น ๆ ในการป้องกันการบุกรุกทำลายของช้างป่า

3. ความคาดหวังการสนับสนุนจากหน่วยงานต่าง ๆ ในการแก้ไขปัญหาการบุกรุกของช้างป่า ภาครัฐควรจ่ายค่าชดเชยและค่าเสียหายในอัตราเท่ากับที่ได้รับ

ความเสียหาย ภาครัฐควรจัดจ้างบุคลากรเพื่อเฝ้าระวังการบุกรุกและผลักดันช้างป่า
ภาครัฐและหน่วยงานที่เกี่ยวข้องควรทำงานร่วมกับประชาชนให้มากยิ่งขึ้น

อภิปรายผล

การศึกษาแนวทางการแก้ไขปัญหาการบุกรุกของช้างป่าในเขตตำบลท่า
ตะเกียบ อำเภอท่าตะเกียบ จังหวัดฉะเชิงเทรา ผู้ศึกษาอภิปรายผล ดังนี้

1. ปัญหาหรือผลกระทบจากการบุกรุกของช้างป่าในเขตตำบลท่าตะเกียบ
อำเภอท่าตะเกียบ จังหวัดฉะเชิงเทรา ได้แก่ ผลกระทบต่อชีวิตและทางด้านจิตใจของ
ประชาชน ผลกระทบต่อการประกอบอาชีพของประชาชน โดยเฉพาะอาชีพ
เกษตรกรรม เช่น นาข้าว มันสำปะหลัง ยางพารา ทำให้พืชผลทางการเกษตรเสียหาย
ผลกระทบทางสังคม ทางความคิด ทำให้เกิดความขัดแย้งกันระหว่างคนที่มีความคิด
เชิงอนุรักษ์กับคนที่มีความคิดนำช้างกลับเข้าสู่ป่า บางพื้นที่มีความขัดแย้งกันอย่าง
รุนแรง และผลกระทบทางด้านการใช้งบประมาณ ทรัพยากรในการป้องกันและแก้ไข
ปัญหา ทำให้ประชาชนและหน่วยงานที่เกี่ยวข้องต้องใช้ทรัพยากรต่าง ๆ เพื่อ
ดำเนินการป้องกันการบุกรุก ทำลายของช้างป่า สอดคล้องกับการศึกษาของ ศรัณย์
สุนทรส (2561) ที่ได้ทำการศึกษาการนำนโยบายการจัดการความขัดแย้งระหว่างคน
กับช้างป่าในพื้นที่อำเภอเขาชะเมา จังหวัดระยอง ไปปฏิบัติ การวิจัยเรื่องนี้ออกแบบ
โดยใช้การวิจัยเชิงคุณภาพ มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาการนำนโยบายการจัดการความ
ขัดแย้งระหว่างคนกับช้างป่า ในพื้นที่อำเภอเขาชะเมา จังหวัดระยอง ไปปฏิบัติ
เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย คือ การวิจัยเอกสาร และการวิจัยสนาม โดยเลือกผู้ให้ข้อมูล
สำคัญด้วยวิธีการเจาะจง จำนวน 10 คน ผลการวิจัยพบว่า สถานการณ์ความขัดแย้ง

ระหว่างคนกับช้างป่าในพื้นที่อำเภอเขาชะเมา จังหวัดระยอง ในปัจจุบันมีแนวโน้มที่จะมีความรุนแรงมากยิ่งขึ้น ด้วยสภาพแวดล้อมของพื้นที่ป่าที่เปลี่ยนแปลงไป จำนวนช้างป่าที่เพิ่มมากขึ้นในแต่ละปี จึงเกิดความขัดแย้งในด้านความรู้สึกของผู้ที่ได้รับผลกระทบหรือความขัดแย้ง ในด้านพฤติกรรมที่ต่อต้านทั้งคนและช้างป่า ชาวบ้านที่ประกอบอาชีพทางการเกษตรได้รับผลกระทบจากการที่ช้างป่าสร้างความเสียหายให้แก่พืชผลผลิตมากขึ้น ไม่ว่าจะเป็นการบุกรุกเข้ามากินพืชที่ชาวบ้านปลูกหรือเดินทางผ่านมาสร้างความเสียหายเนื่องจากเป็นเส้นทางที่ใช้สัญจรอยู่เป็นประจำ ความเสียหายที่เกิดขึ้นในปัจจุบันนั้นเป็นความเสียหายในด้านทรัพย์สินไปจนกระทั่งเกิดการเสียชีวิต

2. ข้อเสนอแนะแนวทางการแก้ไขปัญหาการบุกรุกของช้างป่าในเขตตำบลท่าตะเกียบ อำเภอท่าตะเกียบ จังหวัดฉะเชิงเทรา ผลการศึกษาในครั้งนี้ สรุปประเด็นข้อเสนอแนะแนวทางการแก้ไขปัญหาการบุกรุกของช้างป่าในเขตตำบลท่าตะเกียบ อำเภอท่าตะเกียบ จังหวัดฉะเชิงเทรา ดังนี้ สร้างสิ่งกีดขวางเพื่อป้องกันการบุกรุกของช้างป่า เช่น ขุดคลองให้ลึก ทำรั้วไฟฟ้ากระแสต่ำ จัดจ้างบุคลากรเพื่อเฝ้าระวังการบุกรุกและผลักดันช้างป่า สร้างแหล่งอาหารช้างป่าให้อุดมสมบูรณ์ ทำแนวเขตพื้นที่ป่าอนุรักษ์ให้ชัดเจน และออกมาตรการป้องกันประชาชนบุกรุก ส่งเสริมการปลูกพืชที่ช้างไม่กินเป็นอาหาร เช่น เปลี่ยนจากการปลูกพืชเชิงเดี่ยวเป็นพืชผสมผสานมากขึ้น ปลูกพืชสมุนไพรซึ่งช้างไม่ชอบกิน การเลี้ยงสัตว์คอยสังเกตระมัดระวังมากขึ้น ปรับเวลากรีดยาง ไม่ให้ตรงกับช่วงเวลาที่ช้างออกหากิน การใช้มาตรการป้องกันการบุกรุกทำลายของช้างป่า เช่น ทำรั้วล้อมรอบที่อยู่อาศัย ที่มีความแข็งแรง การใช้ระเบิดปิงปองในการขับไล่ช้างป่าที่มาบุกรุก การทำสัญญาณระบบเตือนภัยเมื่อช้างป่าบุกรุก

การสนับสนุนอาหารแก่ประชาชนในกรณีที่ต้องกักตัวอยู่ในที่อยู่อาศัย และภาครัฐควรจัดสรรงบประมาณซื้ออาหารข้างให้เพียงพอ สอดคล้องกับการศึกษาของ รอง लाभ สุขมาสรวง (2560) ที่ได้ทำการศึกษาในเวศวิทยาเพื่อแก้ไขความขัดแย้งระหว่างคนกับช้างป่าบริเวณเขตรักษาพันธุ์สัตว์ป่าเขาอ่างฤๅไน ดำเนินการศึกษาระหว่างเดือนตุลาคม 2557 ถึงเดือนธันวาคม 2559 โดยศึกษาความหนาแน่นประชากร โครงสร้างชั้นอายุ และสัดส่วนเพศในแต่ละพื้นที่ ชนิดพืชอาหาร สภาพที่อาศัย สภาพทางกายภาพ ขนาด ขอบเขตพื้นที่อาศัย ปัญหาความขัดแย้งระหว่างคนกับช้างป่าในพื้นที่ ระดับความรุนแรงของการรบกวนในแต่ละพื้นที่ และปัจจัยแวดล้อมทั้งทางกายภาพ และชีวภาพที่มีผลต่อความขัดแย้งในพื้นที่ ศึกษาแบบจำลองความสัมพันธ์ระหว่างปัจจัยทางนิเวศและสภาพแวดล้อมที่คาดว่า มีผลให้เกิดความขัดแย้ง ทั้งสภาพแวดล้อมทางกายภาพ ชีวภาพ และสภาพเศรษฐกิจ สังคมบางประการ แนวทางในการแก้ปัญหา เช่น ความหนาแน่นประชากรกับระดับความขัดแย้ง ฤดูกาล สภาพพื้นที่อาศัยกับระดับความรุนแรงของการรบกวน ผลที่ได้จากการศึกษาและข้อเสนอแนะการแก้ไขปัญหความขัดแย้งระหว่างคนกับช้างป่าในภาพรวม ซึ่งมีข้อเสนอแนะสำหรับการศึกษาและการจัดการเพื่อบรรเทาปัญหาความขัดแย้งระหว่างคนกับช้างป่า สรุปสาระสำคัญได้ดังนี้

- 1) การตรวจตรา ผลักดันช้างป่าของเจ้าหน้าที่ โดยการสนับสนุนจากหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง
- 2) วางแผนการจัดการพื้นที่ การปรับปรุงแหล่งน้ำ การจัดการพื้นที่การศึกษา ประชากรช้างป่า และความสามารถในการรองรับช้างป่า
- 3) การจัดการพื้นที่โดยรอบ การปลูกพืชเกษตรในรัศมีที่ช้างป่าออกไปหากิน

4) เน้นเรื่องการจัดการถนนที่ผ่านถนนที่อาศัยของช้างป่า ตัวอย่างเช่น ถนนสาย 3259 ที่ตัดผ่านเขตรักษาพันธุ์สัตว์ป่าเขาอ่างฤๅไน การรบกวนของพืชผลเกษตรบนผิวการจราจร เป็นจุดเริ่มต้นของการเปลี่ยนนิสัยการออกมาหากินพืชเกษตรของทั้งช้างป่าและสัตว์ป่าชนิดอื่น

5) การสร้างเครือข่าย การรณรงค์ เรื่องการแก้ไขปัญหาความขัดแย้งโดยการใช้ไฟฟ้า ที่ถูกต้องเนื่องจากเป็นเหตุสำคัญของการตายของช้างป่าที่ออกมานอกพื้นที่ให้ถูกวิธี และไม่เป็นอันตรายทั้งกับช้างป่าและประชาชน

6) การปรับการใช้ประโยชน์พื้นที่รอบแนวเขตอนุรักษ์ เป็นสิ่งดึงดูดช้างป่าออกไปนอกพื้นที่ ต้องไม่มีการปลูกพืชที่ช้างป่าชอบ เช่น มันสำปะหลัง อ้อย ข้าว เป็นต้น เพื่อการจัดการในระยะยาว เพื่อลดการออกมานอกพื้นที่

7) สนับสนุนให้ภาคเอกชน เข้ามาจัดตั้งบริษัทประกันภัยพืชผลทางการเกษตรที่อาจจะได้รับ ความเสียหายจากช้างป่าโดยพิจารณาจากชนิดพืช และพื้นที่ที่จะเกิดความเสี่ยงในการทำลายพืชผลทางการเกษตรจากช้างป่าที่ได้จากการศึกษานี้ ทั้งในเชิงพื้นที่ และชนิดพืชผลเกษตร ที่มีความเสี่ยงสูง เพื่อลดการเกิดปัญหา

8) การสร้างความร่วมมือกับประเทศเพื่อนบ้านในการอนุรักษ์ การสร้างเส้นทางลอดของทางหลวงเพื่อให้ช้างป่าเดินทางข้ามไปมาควรต้องมีการพิจารณาจัดทำภายหลังจากการสร้างความร่วมมือในการจัดการพื้นที่เพื่อการอนุรักษ์ช้างป่าร่วมกัน ซึ่งดูเหมือนว่าเป็นหนทางในการอนุรักษ์ช้างป่าที่ยั่งยืน และมีความร่วมมือเพิ่มจำนวนประชากรมากขึ้นเรื่อยๆ

9) ต้องตระหนักว่า การเกิดเหตุการณ์ข้างป่าออกมานอกพื้นที่เป็นบริเวณกว้าง เกิดจากการปฏิบัติต่อพื้นที่ในแนวทางที่สั่งสมปัญหาอย่างต่อเนื่องยาวนาน การแก้ไขปัญหาล้างป่าไม่อาจดำเนินการได้ ในระยะเวลาสั้น ดังนั้นผู้เกี่ยวข้องต้องเข้าใจและร่วมมือในการแก้ไขปัญหาล้างป่าที่เกิดขึ้นต้องดำเนินการติดตามแก้ไขอย่างต่อเนื่อง

3. ความคาดหวังการสนับสนุนจากหน่วยงานต่าง ๆ ในการแก้ไขปัญหการบุกรุกของข้างป่าในเขตตำบลท่าตะเกียบ อำเภอท่าตะเกียบ จังหวัดฉะเชิงเทรา

ผลการศึกษาในครั้งนี้ สรุปประเด็นความคาดหวังการสนับสนุนจากหน่วยงานต่าง ๆ ในการแก้ไขปัญหการบุกรุกของข้างป่าในเขตตำบลท่าตะเกียบ อำเภอท่าตะเกียบ จังหวัดฉะเชิงเทรา การสร้างอาชีพเสริมให้กับประชาชน เพื่อให้ประชาชนมีรายได้ชดเชยจากอาชีพปกติ เช่น การเลี้ยงสัตว์ ทอผ้า การจักสานหรืองานฝีมือต่าง ๆ เป็นต้น ภาครัฐควรจ่ายค่าชดเชยและค่าเสียหาย 100 เปอร์เซ็นต์ พื้นฟูแหล่งอาหารข้างให้อุดมสมบูรณ์โดยเฉพาะในที่สาธารณประโยชน์ ภาครัฐควรจัดจ้างบุคลากรเพื่อเฝ้าระวังการบุกรุกและผลักดันข้างป่า ภาครัฐและหน่วยงานที่เกี่ยวข้องควรทำงานร่วมกับประชาชนให้มากยิ่งขึ้น ภาครัฐควรจัดสรรงบประมาณสนับสนุนค่าอาหารแก่ประชาชนผู้ได้รับความเดือดร้อน ภาครัฐควรอุดหนุนการสร้างรั้วรอบชุมชน ควรมีมาตรการพักชำระหนี้ หรือประนอมหนี้สำหรับประชาชนผู้ได้รับความเดือดร้อน ฝึกอบรมประชาชนในการป้องกันเหตุ หรือเมื่อเกิดสถานการณ์ฉุกเฉิน จัดชุดปฏิบัติการเพื่อช่วยเหลือประชาชนเมื่อเกิดสถานการณ์ฉุกเฉิน จัดตั้งกองทุนชดเชยความเสียหายสำหรับประชาชนผู้ได้รับความเดือดร้อน กำหนดมาตรการเยียวยาความเสียหายแก่ประชาชนผู้ได้รับความเดือดร้อน มีมาตรการ

ผลักดันช้างคืนสู่ป่า มีการสื่อสารที่รวดเร็ว ผ่านช่องทางที่หลากหลาย เพิ่มพื้นที่อนุรักษ์และแนวกันเขต และทำประกันผลผลิตทางการเกษตร สอดคล้องกับการศึกษาของ สุภัทร คำมุงคุณ (2562) ได้สรุปสาระสำคัญประเด็น “การบริหารความเสี่ยงจากภัยช้างป่า ผ่านระบบการประกันภัยพืชผล” ดังนี้ มติคณะรัฐมนตรีเมื่อวันที่ 18 กุมภาพันธ์ 2562 ได้เห็นชอบหลักการดำเนินโครงการประกันภัยข้าวนาปี ปีการผลิต 2562 และโครงการประกันภัยข้าวโพดเลี้ยงสัตว์ ปีการผลิต 2562 โดยมีการคุ้มครองภัยธรรมชาติ 7 ภัย ได้แก่ น้ำท่วมหรือฝนตกหนัก ภัยแล้ง ฝนแล้งหรือฝนทิ้งช่วง ลมพายุหรือพายุไต้ฝุ่น ภัยอากาศหนาว หรือน้ำค้างแข็ง ลูกเห็บ ไฟไหม้ และภัยช้างป่า เพื่อให้เกษตรกรมีเครื่องมือในการบริหารจัดการความเสี่ยงด้านภัยพิบัติผ่านระบบการประกันภัย และเป็นการต่อยอดความช่วยเหลือของภาครัฐตามระเบียบกระทรวงการคลังว่าด้วยเงินทดรองราชการเพื่อช่วยเหลือผู้ประสบภัยพิบัติกรณีฉุกเฉิน พ.ศ. 2556 เพื่อรองรับต้นทุนในการเพาะปลูกข้าว และการเพาะปลูกข้าวโพดเลี้ยงสัตว์ ให้กับเกษตรกรเมื่อประสบเหตุภัยพิบัติทางธรรมชาติ รวมทั้งเป็นการเพิ่มประสิทธิภาพในการใช้จ่ายงบประมาณของภาครัฐ ทั้งนี้ โครงการประกันภัยข้าว และโครงการประกันภัยข้าวโพดเลี้ยงสัตว์ ปีการผลิต 2562 รัฐได้มีการอุดหนุนบางส่วน และเกษตรกรได้รับความคุ้มครอง นอกจากนี้ยังได้มีการศึกษาในประเด็นของเรื่องการจ่ายค่าชดเชยความเสียหายต่อการบุกรุก ของช้างป่าที่ทำให้พืชผลทางการเกษตรของเกษตรกรได้รับความเสียหาย แม้ว่าระบบการจ่ายค่าชดเชยความเสียหาย จะช่วยลดความรู้สึกรังเกียจของเกษตรกรต่อช้าง และลดปัญหาการฆ่าช้าง เนื่องจากเกษตรกรมีความรู้สึกรังเกียจได้รับการช่วยเหลือในทันที แต่ในระยะยาวการจ่ายค่าชดเชยจะทำให้เกษตรกรไม่มีส่วนร่วมในการจัดการปัญหา ซึ่งทำให้เกิดปัญหา

เรื้อรังต่อไป ในขณะที่เดียวกันอาจไม่ได้ลดระดับความรุนแรงของปัญหาความขัดแย้งระหว่างคนและช้าง และในที่สุดภาครัฐไม่อาจแบกรับภาระในการจ่ายเงินชดเชยได้เพียงพอ จึงเท่ากับเป็นการใช้งบประมาณเพื่อการอนุรักษ์อย่างไม่มีประสิทธิภาพ ทั้งนี้ได้มีการเสนอความเห็นให้การจ่ายค่าชดเชยความเสียหายจะต้องเชื่อมโยงกับการแก้ปัญหาหรือสร้างแรงจูงใจให้เกิดการอนุรักษ์ในระยะยาวเท่านั้น เช่น อาจพิจารณาจ่ายค่าชดเชยระดับหนึ่งให้กับสมาชิกเกษตรกรที่เป็นอาสาสมัครเฝ้าระวังช้างป่าและช่วยตรวจตราการบุกรุกทำลายป่า หรือเป็นเกษตรกรที่ให้ความร่วมมือต่อการอนุรักษ์ และได้ลงทุนในระบบการป้องกันช้างด้วยตนเอง เป็นต้น

ข้อเสนอแนะ

1. ข้อเสนอแนะการนำผลการศึกษาไปใช้

1.1 ปัญหาหรือผลกระทบจากการบุกรุกของช้างป่า ควรกำหนดมาตรการในการป้องกันการบุกรุกทำลายของช้างป่าให้ครบถ้วนในทุกมิติ

1.2 แนวทางการแก้ไขปัญหการบุกรุกของช้างป่า ควรจัดทำเครื่องป้องกันที่มั่นคงแข็งแรง การสร้างแหล่งอาหารที่อุดมสมบูรณ์เพื่อให้ช้างอาศัยอยู่ในป่า การส่งเสริมอาชีพและสร้างรายได้แก่ประชาชน

1.3 ความคาดหวังการสนับสนุนจากหน่วยงานต่าง ๆ ในการแก้ไขปัญหการบุกรุกของช้างป่า ภาครัฐควรจ่ายค่าชดเชยและค่าเสียหายในอัตราเท่ากับที่ได้รับ ความเสียหาย ภาครัฐควรจัดจ้างบุคลากรเพื่อเฝ้าระวังการบุกรุกและผลักดันช้างป่า ภาครัฐและหน่วยงานที่เกี่ยวข้องควรทำงานร่วมกับประชาชนให้มากยิ่งขึ้น

2. ข้อเสนอแนะในการวิจัยครั้งต่อไป

2.1 ควรศึกษาแนวทางการป้องกันการบุกรุกทำลายของช้างป่าให้ครบถ้วนในทุกมิติ

2.2 ควรศึกษาแนวทางการพัฒนาศักยภาพของประชาชนในการป้องกันการบุกรุกทำลายของช้างป่า

2.3 ควรศึกษาแนวทางการสร้างความร่วมมือในการป้องกันการบุกรุกทำลายของช้างป่า

บรรณานุกรม

กรมอุทยานแห่งชาติ สัตว์ป่าและพันธุ์พืช. (2561). แผนการจัดการช้างป่าในพื้นที่ป่ารอยต่อ 5 จังหวัด ปีงบประมาณ พ.ศ. 2561-2570. มปท.

บุญชม ศรีสะอาด. (2543). การวิจัยเบื้องต้น. กรุงเทพฯ : สุวีริยาสาส์น.

พิเชฐ นุ่นโต และคณะ. (2561). เสี่ยงคน เสี่ยงช้างป่า : แนวโน้มการตอบสนองของชุมชนต่อการจัดการปัญหาความขัดแย้งระหว่างคนกับช้างป่าในประเทศไทย. กรุงเทพฯ : กองทุนสนับสนุนการวิจัย (สกว.).

รองลาภ สุขมาสรวง. (2560). การศึกษานิเวศวิทยาเพื่อแก้ไขความขัดแย้งระหว่างคนกับช้างป่าบริเวณเขตรักษาพันธุ์สัตว์ป่าเขาอ่างฤๅไน. กรุงเทพฯ : มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์.

ศรัณย์ สุนทรส. (2561). การนำนโยบายการจัดการความขัดแย้งระหว่างคนกับช้างป่าในพื้นที่อำเภอเขาชะเมา จังหวัดระยอง ไปปฏิบัติ. ปริญญาณิพนธ์รัฐประศาสนศาสตรมหาบัณฑิต. กรุงเทพฯ : มหาวิทยาลัยรามคำแหง.

วารสารวิชาการไทยวิจัยและการจัดการ

Thai Research and Management Journal

สุภัทร คำมุงคุณ. (2562). สรุปลสาระสำคัญประเด็น “การบริหารความเสี่ยงจากภัย
ข้างป่าผ่านระบบการประกันภัยพืชผล”. กรุงเทพฯ : สำนักวิชาการ
สำนักงานเลขาธิการสภาผู้แทนราษฎร.